

Ο ΠΛΑΤΩΝ ΩΣ ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ

Ο Πλάτων (428—348 π. Χ.), ο μέγας Έλλην διανοούμενος, ήτο συγχρόνως έξοχος ποιητική φύσις. Καταγόμενος έξ άριστοκρατικής οικογενείας, ήκολούθησε νεώτατος τόν Σωκράτη παρά τῷ όποίῳ έμαθήτευσεν επί 8 έτη, ήτοι μέχρι του τραγικού θανάτου του Σωκράτους, συμβάντος τῷ 399 π. Χ.

Ο Πλάτων εξέθηκε τās έπιστημονικές έρεύνas του υπό μορφήν διαλόγων, έν οίς πάντοτε τό κύριον πρόσωπον του διαλόγου, τό θέτον τās έρωτήματα, ήτο αυτός ό Σωκράτης. Σύν τῷ χρόνῳ όμως ό Πλάτων απέκλινεν άπό τῶν διδασκαλιῶν του Σωκράτους, διαμορφῶν ίδιον σύστημα, τό περίφημον φιλοσοφικόν του σύστημα τῶν «*Ιδεῶν*» (Ιδεοκρατία, Ιδεαλισμός (Idealism)).

Έν ᾧ είς τās «*Απομνημονεύματα*» του Ξενοφῶντος διαφαίνεται σαφέστερον ή άπλοϊκή φύσις καί τās διδάγματα του Σωκράτους, είς τούς Πλατωνικούς διαλόγους, συγκαταμείγνυνται ίδιαι θεωρίαι του Πλάτωνος πρός τās Σωκρατικές δοξασίας, ὡστε νά αποβαίνη δύσκολος ό καθορισμός του τί είναι γνησίως Σωκρατικόν καί τί γνησίως Πλατωνικόν. Πάντως οί πρώτοι διάλογοι του Πλάτωνος περιέχουσι καθαρώτερον τήν διδασκαλίαν του Σωκράτους, παρά οί μεταγενέστεροι, έν οίς πρόκειται περί ίδιῶν του Πλάτωνος ζητήσεων.

Διά τόν Πλάτωνα λέγεται, ότι «*εζήτει τήν άρετήν καί εὔρε τήν έπιστήμην*». Διότι οὔτος άναδεχθείς τήν λύσιν τῶν υπό του Σωκράτους τεθέντων προβλημάτων, τ. ξ: *Τί είναι άρετή;*; *τί άγαθόν;*; «*τί κακόν*»; , έχώρησε περαιτέρω, ίνα εὔρη: «*Τίς ό προορισμός του ανθρώπου έν τῷ κόσμῳ τούτῳ*»; καί έτι μάλλον: «*Τί είναι ό κόσμος*»;

Τήs Πλατωνικής φιλοσοφίας δυνάμεθα νά διακρίνωμεν τρείς περιόδους :

- I) Τήν περίοδον, καθ' ήν συνέστη ή θεωρία τῶν «*Ιδεῶν*».
- II) Τήν περίοδον, καθ' ήν άνεπτύχθη ή περι έρωτος θεωρία, καί
- III) Τήν περίοδον, καθ' ήν προεβλήθη τό σύστημα τής Πολιτείας του.

I') Αί «*ιδέαι*» του Πλάτωνος.

Αί τρείς κύριαι πηγαί, έξ ὧν άπέρρευσαν αί «ιδέαι» του Πλάτωνος, είναι :

1ον) Ο διδάσκαλος του φιλόσοφος Σωκράτης, φρονῶν ότι ό προσιτός τῷ ανθρώπῳ κόσμος είναι πρόσκαιρος, δι' ό ζητητέον άλλον τινά θεióτερον, θεσπεσιώτερον κόσμον, ὅστις μόνον είς τόν φιλόσοφον τυγχάνει προσιτός, τόν διά τής γνώσεως άπαλλασσόμενον τῶν κακιῶν καί άτελειῶν του.

2ον) Τā μαθηματικά, έν οίς πρό πάντων διακρίνεται ή αντίθεσις μεταξύ του άείποτε ασφαλούς καί άκριβοῦs τῶν άποτελεσμάτων αυτών άφ' ενός, καί τῶν άλλουιουμένων έντυπώσεων παρά τῶν διαφόρων αντικειμένων αυτών, αῖτινες διά τῶν αισθήσεων μεταβιβάζονται είς ήμās, άφ' έτέρου.

Τā μαθηματικά έδιδάχθη ό Πλάτων κατὰ τās ταξειδίαι του είς Κάτω Ιταλίαν (τήν λεγομένην Μεγάλην Έλλάδα), είς συναντήσεις του μετά τῶν σημαίνόντων άρχηγῶν τής αίρέσεως τῶν Πυθαγορείων, μεθ' ὧν έγνωρίσθη. *Έξέμαθε δε ταῦτα, ύφ' ήν μορφήν έθεράπευον ταῦτα καί οί Πυθαγόρειοι, τ. ξ. έν συνδυασμῷ πρός θρησκευτικές δοξασίας.*

Κατὰ τὸν Πλάτωνα καὶ τοὺς Πυθαγορείους :

α') *Τὰ γεωμετρικὰ σχήματα εἶναι αἰώνια ὄντα καὶ διὰ τὴν εὕρεσιν αὐτῶν δὲν ἀπαι-
τεῖται ἕτερον τι, εἰ μὴ τὸ νὰ κατορθώσῃ ὁ ἄνθρωπος :*

β') *Νὰ εὕρῃ μέτρα τούτων. Ἡ γνώσις τῶν γεωμετρικῶν τούτων ὄντων δὲν κατάγεται
ἀπὸ τὴν πείραν, ἀλλ' εἶναι δεδομένη ἡμῖν ἐκ τῶν προτέρων (a priori).*

3ον) Ἡ Ὀρφικὴ θρησκεία, τὰ Ὀρφικὰ μυστήρια καὶ αἱ Ὀρφικαὶ τελεταί. Ἐκ τῶν
Ὀρφικῶν δοξασιῶν τυγχάνουσι σημασίας, διὰ τὴν γένεσιν τοῦ Πλατωνικοῦ συστήμα-
τος τῶν Ἰδεῶν, αἱ ἐπόμενα :

α') *Ὅτι ἡ ψυχὴ ὑπέρχε, πρὸ τῆς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ διαβίωσέως της, ἀπολελυ-
μένη τοῦ σώματος.*

β') *Ὅτι ἡ ψυχὴ ὀφείλει νὰ ἀποκαθαρθῇ ἀπὸ τοῦ ρύπου, ὃν προσεπόρισεν αὐτῇ ὁ
μετὰ τοῦ σώματος σύνδεσμός της, καὶ*

γ') *Ὅτι ὑπάρχει μέλλουσα ζωὴ διὰ τὰς «ἀγνὰς ψυχὰς».*

Ὁ Πλάτων χρησιμοποιεῖ τὰς δοξασίας ταύτας καὶ τροποποιῶν συνάπτει εἰς τὸ
περὶ Ἰδεῶν σύστημα του. Ὁστος ἐξηγεῖ τὴν σαφήνειαν καὶ καθαρότητα τῶν ἐννοιῶν εἰς
ἀνάμνησιν τῆς ψυχῆς ἀπὸ τῆς προτέρας, χωριστὰ τοῦ σώματος, ὑπάρξεώς της. Τὰ αἰώ-
νια μέτρα ἔχουσι ληφθῆ ἀπὸ τὴν ἠθικὴν καὶ τὰ μαθηματικά.

*Αἱ «ἰδέαι» εἶναι τὰ ἀρχέτυπα τῶν σωματικῶν ἀντικειμένων, τὰ ὄντως ὄντα, ἡ πηγὴ τῶν
πνευματικῶν δημιουργημάτων. Ἡ ζήτησις καὶ εὗρεσις τῶν ἰδεῶν δὲν εἶναι διὰ τὸν Πλάτωνα
ἀπλή θεωρία, ἀλλ' ἡ πραγματικὴ γνώσις—ἐπιστήμη—ἀξιολογία. Αἱ ὕψιστα τῶν ἰδεῶν εἶναι :
Ἡ ἰδέα τοῦ «καλοῦ», τοῦ «ἀληθοῦς», τοῦ «ἀγαθοῦ». Καλὸν (ὠραῖον) εἶναι ἡ μεταλλαγὴ
τοῦ ἰδεώδους εἰς «ἀλήθες». Ἡ πρώτη καὶ ὑψίστη τῶν ἰδεῶν κατὰ τὴν ἀξίαν εἶναι ἡ ἰδέα τοῦ
«ἀγαθοῦ».*

*Ὅτι τὸ σύστημα τῶν ἰδεῶν τοῦ Πλάτωνος εἶναι καθαρῶς ἀξιολογικόν, μὲ ὀρισμένην
διαβάθμισιν τῶν ἀξιών.*

II. Ἡ περὶ «ἔρωτος» θεωρία τοῦ Πλάτωνος.

*Ἔρως εἶναι ἡ ἔρσις πρὸς τὴν ἰδέαν, ἣτις κατευθύνει τὸν πνευματικὸν κόσμον. Ἡ
περὶ ἔρωτος θεωρία τοῦ Σωκράτους εἶναι συγχρόνως φιλοσοφικὴ καὶ παιδαγωγικὴ. Ἐνταῦθα
δεῖκνυνται ἀμφοτέρωι οἱ χαρακτήρες τῆς Πλατωνικῆς διδασκαλίας συνηνωμένοι,
τ. ἔ. ὁ ἀσκητικὸς — θρησκευτικὸς (ἐξύψωσις ἀπὸ τοῦ σώματος ἐπὶ τὸ κάλλος τῆς
ψυχῆς) ἀφ' ἑνὸς καὶ ὁ ἔρωτικο-αἰσθητικο-ἐνθουσιαστικὸς ἀφ' ἑτέρου (ἢ ἐκ τοῦ κάλλους τοῦ
ἔρωμένου ἐπὶ τὸν ἔρωτα βαθεῖα ψυχικὴ ἐπίδρασις). Ἡ διηνεκὴς ἐπιθυμία πρὸς ἀνόψω-
σιν, πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ποθομένου (Γοργίας), καὶ ἀφ' ἑτέρου ὁ διακαὴς πόθος πρὸς
δημιουργίαν, πρὸς γνῶσιν, πρὸς καθόρασιν τῆς Ἰδέας (Φαῖδρος, Συμπόσιον).*

*Ὁ Πλάτων διακρίνει τῆς ψυχῆς τρεῖς βαθμίδας, ἣτοι τὸν λόγον, τὸν θυμὸν καὶ τὸ
ἐπιθυμητικόν. Ὁ λόγος διευθύνει τὸν θυμὸν καὶ τὸ ἐπιθυμητικόν (τὰς δρμάς).*

III. Ἡ περὶ «Πολιτείας» θεωρία τοῦ Πλάτωνος.

*Κατὰ τὴν περίοδον τῆς συγγραφῆς τοῦ Πλάτωνος προεξάρχει ἡ κριτικὴ τοῦ Πλά-
τωνος κατὰ τῶν διδασκάλων τῶν σοφιστῶν. (Ἰδὲ διαλόγους πρὸ πάντων : Γοργίας, Πρωτα-
γόρας, Εὐθύδημος, Λύσις, Λάχης). Ὡς ἀξίωμα θέτει τὸ πείθειν καὶ οὐχὶ τὸ παραπείθειν
Σκοπὸν τῆς διδασκαλίας του : τὴν ἀληθῆ γνῶσιν καὶ οὐχὶ τὴν ῥητορείαν.*

*Αἱ ἐντυπώσεις ἀπὸ τὴν δημοκρατίαν τῶν ἀπαιδευτῶν τῆς ἐποχῆς του (Κλέων ὁ
βυρσοδέψης, δίκη - θανάτωσις τοῦ Σωκράτους, καταδίκη εἰς θάνατον τῶν ἐν Ἀργινού-
σαις στρατηγῶν κ. ἄ. ὄ.), ἤγαγον αὐτὸν εἰς τὸ νὰ ἀποστραφῇ τῆς τότε κρατούσης ἐν
ἐν Ἀθήναις μορφῆς τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος καὶ νὰ ἐπιζητῇ τὴν καθιέρωσιν ἐτέ-*

ρας τινός πολιτείας, ἦν νὰ ἀντιτάσῃ εἰς τὴν ἰσχύουσαν ὀχλοκρατίαν, εἰς δημοκρατίαν, παρὰ τῆ ὁποίας ἡ γνώσις κατευθύνει τὰ πάντα.

Πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν ἰδεῶν του τούτων ἐπιχειρεῖ ὁ Πλάτων τὰ δύο ταξίδια του εἰς Σικελίαν πρὸς τὸν τύραννον τῶν Συρακουσῶν Διονύσιον, γαμβρόν ἐπ' ἀδελφῆ τοῦ μαθητοῦ του καὶ φιλοσόφου Δίωνα. Τὸ κύριον προῖόν τῶν μελετῶν του τῆς περιόδου ταύτης εἶναι τὸ περίφημον σύγγραμμά του «Πολιτεία», ἠθικο - πολιτικο - παιδαγωγικὸν ἔργον, τελειωθὲν ἴσως μετὰ τὸ 374 π. Χ. Τὸ περιεχόμενον τῶν 10 βιβλίων τῆς Πολιτείας ἔχει ὡς κάτωθι ἐν περιλήψει :

1ον Βιβλίον: Διάλογος περὶ δικαιοσύνης.

2ον—4ον Βιβλία: Τὸ κράτος τῆς δικαιοσύνης.

5ον Βιβλίον: Ἄρχῃ περὶ τῆς ἀγωγῆς τῶν νεανίδων.

6ον—7ον Βιβλία: Περὶ φιλοσοφίας.

8ον—9ον Βιβλία: Ἄλλοι τύποι πολιτευμάτων καὶ ἀνάλογοι τύποι ἀνθρώπων.

10ον Βιβλίον: Ἡ περὶ ἰδεῶν θεωρία ἐφαρμοζομένη ἐπὶ τῶν γενικῶν ἐννοιῶν.

Εἰς τὸ ἰδεῶδες κράτος τοῦ Πλάτωνος προβλέπονται τρεῖς τάξεις :

1ον) Ἄρχοντες—φιλόσοφοι, ἀνταποκρινόμενοι κυρίως πρὸς τὸ νοητικὸν τῆς ψυχῆς (λόγον τῆς ψυχῆς). Κυρία ἀρετὴ αὐτῶν εἶναι ἡ σοφία.

2ον) Ἐπίκουροι, τ. ἔ. πολεμισταὶ—φύλακες, ἀνταποκρινόμενοι κυρίως πρὸς τὸ θυμικὸν τῆς ψυχῆς. Κυρία ἀρετὴ αὐτῶν ἡ ἀνδρεία.

3ον) Θῆτες, τ. ἔ. ἐργάται, ἀνταποκρινόμενοι πρὸς τὸ ἐπιθυμητικὸν τῆς ψυχῆς. Κυρία ἀρετὴ αὐτῶν ἡ σωφροσύνη.

Εἰς πάντας τούτους κοινὴ ἀρετὴ πρέπει νὰ εἶναι ἡ τετάρτη κυρία ἀρετὴ, τ. ἔ. ἡ δικαιοσύνη.

Παίδευσις τῶν διαφόρων τάξεων.

1ον) Περὶ τῆς παιδείσεως τῶν θητῶν οὐδένα λόγον ποιεῖται ὁ Πλάτων.

2ον) Ἡ παιδείσις τῶν ἐπικούρων εἶναι ἡ ἐπομένη. Τούτων ἡ μόρφωσις εἶναι: αἰσθητικὴ—φιλολογικὴ—γυμναστικὴ—μουσικὴ—καλαὶ τέχναι.

Εἰς τοὺς παῖδας τούτων πρέπει νὰ προσφέρονται κατὰ τὴν πρώτην ἡλικίαν αὐτῶν μῦθοι, κατόπιν ἴλιαν προσεκτικῆς ἐκλογῆς. Οἱ ποιηταί, ὡς παιδαγωγοί, ἐξορίζονται ἀπὸ τὴν Πολιτείαν τοῦ Πλάτωνος. Ἐκτός τούτου οἱ παῖδες πρέπει νὰ παίζωσι «σοβαρὰν» Δωρικὴν μουσικὴν καὶ νὰ ἀσκῶνται εἰς τὴν γυμναστικὴν. Οἱ ἐπίκουροι δὲν ἔχουν οὔτε οἰκογένειαν οὔτε ἰδιοκτησίαν. Ἡ σύναψις τῶν γάμων αὐτῶν τίθεται ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν καὶ τὸν ἔλεγχον τῆς πολιτείας. Τὰ τέκνα εἶναι κτῆμα τῆς Πολιτείας.

Ἄπὸ τῶν ἐπικούρων προέρχεται δι' ἐπιλογῆς, ἡ

3η τάξις, τ. ἔ. οἱ ἄρχοντες—φιλόσοφοι. Τούτων ἡ μόρφωσις εἶναι νοησιοκρατικὴ—ἐπιστημονικὴ—φιλοσοφικὴ. Ἄπὸ τοῦ 20οῦ—30οῦ ἔτους διδάσκονται: Μαθηματικά: (Ἀριθμητικὴ—Γεωμετρία—Ἀστρονομία καὶ θεωρία τῆς Μουσικῆς) τὸ βραδύτερον λεγόμενον *Quadrivium*, ὡς προπαιδεῖαν τῆς Φιλοσοφίας, ἀντίστοιχον μόρφωσιν πρὸς τὴν ὑπὸ τῆς λεγομένης νῦν *Μέσης Παιδείας* παρεχομένην.

Ὡς ἀνωτέρα βαθμὶς ἐπακολουθεῖ ἡ Διαλεκτικὴ (Φιλοσοφία) ἀπὸ τοῦ 30οῦ—35ου ἔτους. Μετὰ ταῦτα ἐπαναστρέφουσιν οὗτοι εἰς τὸν πρακτικὸν βίον καὶ μόνον κατὰ τὸ 50ὸν ἔτος θεωροῦνται ὡς ὄντες κάτοχοι τῆς ἀληθοῦς φιλοσοφίας καὶ ἄξιοι, ἵνα καταλάβωσι τὰ διάφορα ὑπουργήματα τῶν ἀρχόντων. Οἱ ἄρχοντες παραμένοντες ἄγαμοι ἀφοσιοῦνται εἰς τὰ τῆς Πολιτείας.

Ἐπειδὴ προφανῶς τοιαύτη τις Πολιτεία ἔμελλε νὰ ἀπομείνῃ ὡς ἀπλή οὐτοπιστικὴ σύλληψις, συνέθεσεν ὁ Πλάτων, ἀπογοητευθεὶς ἀπὸ τὴν ἀποτυχούσαν ἀπόπειραν ἐφαρμογῆς τῶν περὶ Πολιτείας ἐκτεθεισῶν ἰδεῶν του ἐν Σικελίᾳ ἐπὶ Διονυσίου πρεσβυτέρου καὶ νεωτέρου, βραδύτερον περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου του, περίπου κατὰ τὸ ἔτος 364 π. Χ., τοὺς «Νόμους», ἐν οἷς ἐκθέτει τὸ σύστημα τῆς ἀρίστης, μετὰ τὴν ἐκτεθεῖσαν πρώτην,

Πολιτείας, ἥτις ὁμως θὰ ἡδύνατο νὰ πραγματοποιηθῆ. Οἱ Νόμοι διαιροῦνται εἰς 12 βιβλία, ἐξ ὧν ἰδίᾳ παιδαγωγικοῦ περιεχομένου εἶναι τὸ 7ον βιβλίον.

Εἰς τὴν δευτέραν ταύτην ἀρίστην Πολιτείαν δὲν ὑπάρχει πλέον κομμουνισμός. Ἐνταῦθα γίνεται ἐπίσης λόγος καὶ περὶ τῆς ἀγωγῆς τῶν θητῶν. Ἡ ἀγωγή, κατὰ Πλάτωνα, ὀφείλει νὰ ἀρχίσῃ πρὸ τῆς γεννήσεως. Τὰ παιδιά μανθάνουν καὶ παίζουν ἀπὸ τοῦ 3ου ἔτους παντὸς εἶδους παιγνίδια, ὁμοῦ παιδιά ἀμφοτέρων τῶν φύλων. Ἐν συνεχείᾳ ἀπὸ τοῦ 6ου ἔτους χωρίζονται. Ἀπὸ τοῦ 6ου μέχρι τοῦ 10ου ἔτους ἀσκοῦνται εἰς τὴν γυμναστικὴν (ἀσκήσεις—πάλη) καὶ διδάσκονται μουσικὴν καὶ ἠθικὰ μορφωτικὰ ἀγαθὰ. Προβλέπονται τρία ἐπάλληλα δημόσια σχολεῖα καὶ διδάσκαλοι πληρωνόμενοι ὑπὸ τῆς Πολιτείας, καὶ ὀρίζεται ὑποχρεωτικὴ φοίτησις. Ἀπὸ τοῦ 10ου—13ου ἔτους μανθάνουν νὰ ἀναγινώσκουν (καὶ δὴ αὐτοὺς τοὺς νόμους) καὶ νὰ γράφουν. Ἀπὸ τοῦ 13ου—16ου ἔτους συνεχιζομένης τῆς διδασκαλίας τῆς μουσικῆς διδάσκονται στοιχειώδη μαθηματικά (Ἀριθμητικὴ—Γεωμετρία—Ἀστρονομία). Ἀπὸ τοῦ 17ου—18ου ἔτους ἄρχεται ἡ θητεία ἐν τοῖς ὅπλοις, εἰς ἣν μετέχουν πάντες οἱ πολῖται μέχρι τοῦ 60ου.

Ὑπεστηρίχθη ἡ γνώμη, ὅτι ἡ Ἀκαδημία τοῦ Πλάτωνος (Landsberg) εἶχε θρησκευτικὴν χροιάν καὶ ὅτι ὁ Πλάτων εἰσήγαγε νέα μυστήρια ἐν αὐτῇ. Μᾶλλον φαίνεται, ὅτι αὕτη ὑπῆρξεν Ἰδρυμα ἐπιστημονικόν. Ἡ διαίρεσις τῆς Φιλοσοφίας εἰς Λογικὴν, Φυσικὴν καὶ Ἠθικὴν κατὰγεται ἀπὸ τοῦ μαθητοῦ τοῦ Πλάτωνος Ξενοκράτους, δύναται ὁμως νὰ ἀναχθῆ εἰς αὐτὸν τὸν Πλάτωνα. Ἡ διαίρεσις αὕτη ἐκφαίνεται σαφέστερον παρὰ τῷ Ἀριστοτέλει, ὅστις ἐπὶ 20ετίαν ὑπῆρξε μαθητῆς τοῦ Πλάτωνος.

Ἡ σημασία τοῦ Πλάτωνος ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι ἐπέτυχε τὴν νίκην τῆς Φιλοσοφίας ἐναντὶ τῆς Ῥητορείας. Εἶναι ἐπὶ τούτοις ὁ δημιουργὸς τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης. Ἔτι δὲ παρ' αὐτῷ ἐκφαίνεται ἡ σκέψις τῆς συστηματικῆς πολιτικῆς ἀγωγῆς. Εἶναι ὁ εἰσηγητῆς τῶν Ἰδεῶν, ὁ ἀποκαλύψας τὸν Ἔρωτα. Ἡ ὁδὸς ἀπὸ τοῦ Ἑλληνισμοῦ πρὸς τὸν Χριστιανισμόν εἶναι ἡ ἀπὸ τοῦ ἔρωτος εἰς τὴν ἔκστασιν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1) Platonis Opera quae feruntur omnia, Scholia et nominum index, Turici, MDCCCXXXIX, recognoverunt Georgius Baiterus, Gaspar Orelus, Aug. Guilielmus Winkelmannus. Πάντα τὰ σφζόμενα ἔργα τοῦ Πλάτωνος, ἰδίᾳ «Πολιτεία» καὶ «Νόμοι».

2) Κωνσταντίνου Βουρβέρη: Πλάτων. Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν «Ἡλίου», Τόμ. 16ος. Σελ. 1—21 καὶ 81—83.

3) Κωνσταντίνου Γεωργούλη: Πλάτων. Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν «Ἡλίου», Τόμ. 16ος. Σελ. 21—81.

4) Eduard Spranger: Sokrates. Ἐκδοσις Πρωσικῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν, Berlin 1930.

5) Eduard Spranger: Hegel über Sokrates. Ἐκδοσις Πρωσικῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν, Berlin 1936.

6) Ἰωάννου Σκουτεροπούλου: Ἡ Πολιτεία τοῦ Πλάτωνος καὶ ἡ νεωτέρα Παιδαγωγική. Ἐν Ἀθήναις 1948.

7) Jonas Cohn: Führende Denker, μετάφρασις Γ. Ν. Παλαιολόγου ὑπὸ τὸν τίτλον: Πρωτοπόροι φιλόσοφοι. (Ἐκδ. Οἶκος Δ. Δημητράκου καὶ Σίας, Ἰδὲ Πλάτων).

8) Πλουτάρχου: Δίων.